

วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ
: วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด

นายสมสุข หินวิมาน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาการศึกษาระดับบัณฑิต

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2534

ISBN 974-579-612-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017885 117812024

RADIO THAILAND AND THE LEGITIMATION OF THE STATE
: AN ANALYSIS OF THE MAIN NEWS BULLETINS

Mr. Somsuk Hinviman

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Mass Communication
Graduate School
Chulalongkorn University

1991

ISBN 974-579-612-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ : วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด

โดย

นายสมสุข หินวิมาน

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

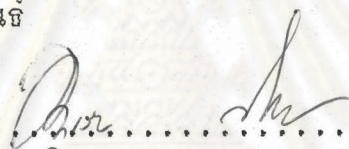
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์

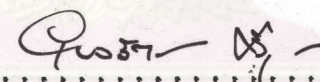

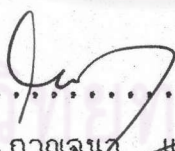
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

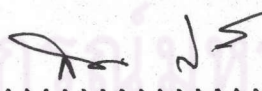

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิติวัฒน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์)

.....กรรมการ
(ดร.กาญจนวาท แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายทิพย์ สุกตันทันท์)

สมสุข หินวิมาน : วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ :
วิเคราะห์รายการข่าวภาคถ่ายทอด (RADIO THAILAND AND THE LEGITIMATION OF
THE STATE : AN ANALYSIS OF THE MAIN NEWS BULLETING) อาจารย์ที่ปรึกษา :
ผศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 197 หน้า ISBN 974-579-612-3

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจการทำงานของกลไกข่าววิทยุแห่งประเทศไทยภาคถ่ายทอด
ในปฏิบัติการสร้างความชอบธรรมของรัฐ โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง และใช้แนวคิด "การ
ครองความเป็นเจ้า" ของ อันโตนิโอ กรัมสซี และ แนวคิดเรื่อง "กลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ" ของหลุยส์
อัลดูซาร์ เป็นแนวทางในการเข้าสู่ปัญหาของการวิจัย ผลของการวิจัยมีดังนี้

"ข่าว" ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เป็นผลผลิตที่ให้น้ำหนักแก่ฝ่ายรัฐมากกว่า
หน่วยอื่นในสังคม ทำให้เกิดความขัดแย้งกับบรรทัดฐานทางวิชาชีพสื่อสารมวลชน ที่ต้องเสนอข่าวด้วยความ
เป็นกลางและความสมดุล

ข่าววิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อสารมวลชนที่อยู่ภายใต้การ
ควบคุมและสั่งการของรัฐมาโดยตลอด ทำให้องค์กรผู้ผลิตข่าว มีความขัดแย้งกันระหว่างอุดมการณ์การทำงาน
แบบข้าราชการกับอุดมการณ์ของนักวิชาชีพ ซึ่งนำไปสู่การตอรองกันระหว่างอุดมการณ์ทั้งสอง แต่อย่างไรก็ตาม
บุคลากรส่วนใหญ่ยังคงความคิดในการทำงานแบบข้าราชการ ทั้งในลักษณะที่เห็นพ้องและลักษณะความยินยอม

ด้วยเหตุนี้ นอกเหนือจากการอาศัยคุณสมบัติของการสื่อสารด้วยการฟัง การกำหนดเวลาออก
อากาศที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ฟัง และการสร้างรูปแบบการนำเสนอในลักษณะเป็นทางการแล้ว ยังพบว่า
ผลผลิตของตัวบทรายการข่าวภาคถ่ายทอดมีลักษณะการทำงานของกลไกทางอุดมการณ์ดังนี้ 1) การเลือกนำ
เสนอข้อถกเถียงที่สอดคล้องกับตรรกะของรัฐ 2) การให้น้ำหนักข่าวแก่แหล่งข่าวของฝ่ายรัฐมากกว่าส่วน
อื่น ๆ 3) การสร้างเทคนิคการประกาศข่าวอย่างเป็นทางการ 4) การสร้างแหล่งอ้างอิงเนื้อหา ทั้ง
จากนักวิชาการและนักวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ 5) การใช้ภาษาสร้างความสัมพันธ์ที่รัฐเป็น
ผู้ปกครองและดูแลทุกข์สุขของประชาชน 6) การเพิกเฉยต่อแหล่งข่าวของฝ่ายตรงข้าม หากเป็นทัศนนะ
ที่ขัดแย้งกับฝ่ายรัฐโดยตรง

การทำงานของกลไกทางอุดมการณ์ดังกล่าว ทำให้ข้อถกเถียงของฝ่ายรัฐมีแนวโน้มถูกนำเสนอ
ในข่าวภาคถ่ายทอดได้อย่างเต็มที่ และสามารถตอบยากับกลุ่มผู้ฟังที่เจาะจงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม
แรงงาน กลุ่มชาวนา หรือ กลุ่มสื่อมวลชน อันจะนำไปสู่บรรยากาศแห่งการยอมรับในความชอบธรรม
ของรัฐ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา สื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิติบัตร สมสุข หินวิมาน

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [Signature]

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

SOMSUK HINVIMAN : RADIO THAILAND AND THE LEGITIMATION OF THE STATE : AN ANALYSIS OF THE MAIN NEWS BULLETINS. THESIS ADVISOR : ASST.PROF. UBONRAT SIRIYUVASAK, Ph.D., 197 PP. ISBN 974-579-612-3

The objective of this research is to study the practice of Radio Thailand's main news bulletins in the legitimation of the state by the structural approach. The theoretical framework of the research is based on Gramsci's concept of the hegemony of the state on its citizens. Radio Thailand in Althusser's term, as part of the "ideological state apparatus", is used as a means of legitimation. As such, the main news bulletins have been created as one of the key mechanism of hegemony.

Since its inception, Radio Thailand has been set up as part of the state agency, the Public Relations Department. As a result, the majority of the news staff identify themselves with organization goals rather than with any professional ideology.

Although impartiality and objectivity are central to broadcast news professionalism, they are seen differently by the News Department of Radio Thailand. For Radio Thailand, the notion of impartiality is equated with an uncritical view of the state. At the same time, news balance is generally overridden by official influence.

From our study of the main news bulletins of Radio Thailand, the basic structures of news presentation which permit the transmission of state ideologies and its legitimation could be summarized as followed : 1) the state receive privilege as the major news actor, hence making most of the headline news 2) special emphasis is given to official sources and their points of view 3) the style of news announcement is used to signify official credibility and impartiality 4) creditable news sources such as academics and specialists are often cited to legitimise official position 5) language is used as a means to retain the political and social hierarchy between the state and their citizens 6) opposition news sources are largely curtailed unless their views are supportive to the official position.

Provided with these mechanisms, the state could, therefore, hegemonise the news presentation of Radio Thailand. And as the examples on news concerning the workers, the peasants, and the press demonstrated, the main news bulletins are always at work to legitimise the state.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา สื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต สุ่มสุข หินวิมาน

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา [Signature]

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้ให้ทั้งคำแนะนำ คำปรึกษา และกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ดร. กัญญา แก้วเทพ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สายทิพย์ สุกดีพันธ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านทั้งสองได้กรุณาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้ให้ความอบอุ่นและข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันทรงคุณค่าอย่างยิ่งแก่งานวิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิติวัฒน์ หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน ซึ่งกรุณาสละเวลาเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

อนึ่ง ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ คุณสมศักดิ์ สว่างเจริญ ผู้อำนวยการกองข่าวในประเทศ คุณสุดา พูลเจริญ หัวหน้าฝ่ายข่าวที่ 1 และพี่ๆ ที่กองข่าวในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์ทุกท่าน ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้สัมผัสข้อมูลในภาคสนามอย่างใกล้ชิด และเป็นกันเองกับผู้วิจัยตลอดระยะเวลาของการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณอภิญา ตันทวีวงศ์ คุณศิรินทร กิตติสิน คุณนิตยา กาศเกษม ในความช่วยเหลือเพื่อให้วิทยานิพนธ์ลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบคุณ คุณอมรรัตน์ รัตนภาสุร เพื่อนๆ และน้องๆ ปรียญา โทภาควิชาการสื่อสารมวลชน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ และข้อเสนอแนะต่างๆ แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้ เห็นใจสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา และขอขอบคุณน้องสาวของผู้วิจัย ซึ่งสนับสนุนด้านการศึกษา และเป็นกำลังใจอันสำคัญอย่างยิ่งมาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง.
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ.
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ.
สารบัญตาราง.....	ญ.
สารบัญภาพ.....	ฎ.
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาที่วิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย.....	9
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	9
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
สรุปการนำแนวคิดและทฤษฎีมาใช้กับงานวิจัยนี้.....	34
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	40
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

4.	ประวัติของรายการข่าววิทยุกรมประชาสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในรอบ 60 ปีที่ผ่านมา.....	43
	ยุคการปลุกฝังระบอบประชาธิปไตย.....	44
	ยุคการสร้างชาติแนวชาตินิยมและเชื้อผู้นำ.....	47
	ยุคการพัฒนาประเทศในระบบพ่อขุนอุปถัมภ์.....	53
	ยุควิกฤตการณ์ 14 ตุลา และ 6 ตุลา.....	57
	ยุคการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน.....	59
	ยุคการปรับท่าทีของรัฐโดยใช้วิธีการอ้อมหอมทางการเมือง.....	61
5.	องค์กรและการทำงานข่าววิทยุภาคถ่ายทอด กรมประชาสัมพันธ์.....	68
	โครงสร้างองค์กรข่าววิทยุของกรมประชาสัมพันธ์...	69
	บุคลากรในการทำข่าววิทยุของกรมประชาสัมพันธ์...	71
	กระบวนการทำข่าววิทยุภาคถ่ายทอดแบบกรมประชาสัมพันธ์.....	77
	อำนาจการตัดสินใจและการคัดเลือกข่าววิทยุภาคถ่ายทอด.....	89
	ความขัดแย้งในการทำข่าววิทยุตามเป้าหมายขององค์กรกับความเป็นนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน.....	96
6.	รูปแบบการนำเสนอรายการข่าววิทยุภาคถ่ายทอดกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ.....	100
	คุณสมบัตินของสื่อ.....	100
	ช่วงเวลาในการออกอากาศ.....	102
	รูปแบบการเปิด คั่น และปิดรายการ.....	103
7.	กลไกข่าววิทยุภาคถ่ายทอดกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ.....	113
	การคัดเลือกและการกำหนดวาระของข่าว.....	113

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การให้น้ำหนักในข่าวแก่ฝ่ายรัฐ.....	116
การสร้างแบบแผนในการเขียนข่าว.....	125
การอ่านข่าวแบบประกาศทางราชการ.....	129
การสร้างแหล่งอ้างอิงในข่าว.....	131
การใช้ภาษาสร้างความหมาย.....	132
8. ข่าววิทยุภาคถ่ายทอดกับการสร้างความชอบธรรมของรัฐ	
กรณีความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและการเมือง.....	137
กรณีการเรียกร้องค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ.....	138
กรณีปัญหาาราคาข้าวเปลือกตกต่ำ.....	145
กรณีการออกพระราชกำหนดยกเลิก พร.42.....	151
กรณีความขัดแย้งทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลง	
รัฐบาล.....	155
9. สรุปลงและข้อเสนอนานะ.....	169
บรรณานุกรม.....	176
ภาคผนวก.....	185
ประวัติผู้เขียน.....	197

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
5.1	แนวทาง การจัดเรียงลำดับข่าววิทยุตามความสำคัญของบุคคล.....	82
5.2	ตารางแสดงโครงสร้างแนวทางการผลิตข่าววิทยุภาคถ่ายทอดของกรมประชาสัมพันธ์ โดยการเปรียบเทียบข่าวอ่านกับข่าวประกอบเสียง.....	87
6.1	ตารางเปรียบเทียบรูปแบบการนำเสนอของข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวหนังสือพิมพ์และข่าวโทรทัศน์.....	104
7.1	ตารางแสดงแหล่งข่าวจากรัฐบาลทั้งภาคถ่ายทอด ในข่าวประกอบเสียงกรณีการแบ่งสรรงานของรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี.....	115
7.2	ตารางเปรียบเทียบการจัดลำดับแหล่งข่าวของวิทยุแห่งประเทศไทยกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในกรณีความคิดเห็นในการจัดตั้งรัฐบาลชุด "ชาติชาย 2".....	118
7.3	ตารางแสดงตัวอย่างลักษณะการออกข่าวซ้ำของวิทยุแห่งประเทศไทย.....	120
7.4	ตารางแสดงตัวอย่างการตอกย้ำประเด็นบางอย่างของรัฐในข่าวภาคถ่ายทอด.....	121
7.5	ตารางแสดง 5 อันดับแรกของข่าวที่ได้รับการจัดเวลาออกอากาศยาวที่สุด.....	124
7.6	ตารางแสดงตัวอย่างคำเรียกชื่อบุคคล เปรียบเทียบในข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ.....	126
7.7	ตารางเปรียบเทียบลักษณะการอ่านข่าววิทยุแห่งประเทศไทยกับข่าวโทรทัศน์.....	130
7.8	ตารางแสดงตัวอย่างการสร้างความหมายในลักษณะ "เรา" และ "เขา" ในข่าววิทยุภาคถ่ายทอด.....	135

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
8.1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบการจัดสัดส่วนแหล่งข่าวของ วิทยุแห่งประเทศไทยกับแหล่งข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สยามรัฐและแหล่งข่าวโทรทัศน์ กรณีการเรียกร้องค่าแรง ขั้นต่ำ.....	140
8.2 ตารางแสดงตัวอย่างลักษณะการนำเสนอทัศนะของฝ่าย แรงงานในข่าวภาคถ่ายทอด.....	143
8.3 ตารางแสดงตัวอย่างเปรียบเทียบเนื้อหาข่าวของสภา- แรงงานในข่าวภาคถ่ายทอดกับข่าวไทยรัฐและสยามรัฐ..	144
8.4 ตารางแสดงลักษณะการทำงานของข่าวภาคถ่ายทอดใน การสร้างความเป็น "เรา" ระหว่างรัฐกับเกษตรกร ชาวนา กรณีราคาข้าวเปลือกตกต่ำ.....	147
8.5 ตารางแสดงสัดส่วนแหล่งข่าวในสื่อต่างๆ เปรียบเทียบ กรณีการเสนอข่าวปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำ.....	149
8.6 ตารางแสดงการทำงานของข่าวภาคถ่ายทอด เรื่อง การ ให้เสรีภาพทางความคิดเห็นของรัฐบาล.....	153
8.7 ตารางแสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนแหล่งข่าววิทยุภาค ถ่ายทอดกับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สยามรัฐ และข่าวโทรทัศน์ กรณีการออกพระราชกำหนดยกเลิก ปร.42.....	156
8.8 ตารางแสดงตัวอย่างการตอบย้ำประเด็นที่รัฐต้องการนำ เสนอในข่าวภาคถ่ายทอด.....	159
8.9 ตารางแสดงสัดส่วนเปรียบเทียบจำนวนแหล่งข่าวต่างๆ ในข่าววิทยุภาคถ่ายทอดกับข่าวไทยรัฐ สยามรัฐ และข่าว โทรทัศน์ 5 สถานี กรณีความขัดแย้งทางการเมือง.....	161
8.10 ตารางแสดงตัวอย่างการเปรียบเทียบการเรียงลำดับข่าว ในช่วงก่อนและหลังการจัดตั้งรัฐบาลชุด "ชาติชาย 2" ..	163

ตารางแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวให้ความหมายและตัวที่ถูกให้ความหมายในสัญญาตามแนวคิดของ เซาซัวร์.....	23
2.2 แผนภาพแสดงขั้นตอนของกระบวนการสร้างความหมาย (SIGNIFICATION).....	26
5.1 แผนภาพแสดงการจัดองค์กรและการแบ่งฝ่ายงานรับผิดชอบของกองข่าวในประเทศ กรมประชาสัมพันธ์.....	70
5.2 แผนภาพแสดงการทำงานข่าววิทยุภาคถ่ายทอด ทั้งในส่วนข่าวอ่านและข่าวประกอบเสียง และการไหลของข่าวจากแหล่งข่าวผ่านบุคลากรต่างๆจนถึงการออกอากาศ.....	80

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย